

לשרוף עבודות ישנות

● לארץ חזרתי עם מחשבה, שלמעשה אני ממשיך את מה שעשיתי לפני שיצאתי לפאריס: מצייר את מה שאני רואה, וזה מה שאני עושה עד היום. איכות מסור יימת של ראייה אינה קשורה בהכרח להפשטה. אף פעם, כולל בתקופה הבולטת ביותר של ה"אבסטרקט-הילרי" בארץ, לא הרגשתי שאני שייך ל"הפשטה". לא הבנתי מדוע זה אבסטרקט, ואם זה לירי. אני לא כותב שירים, לא עוסק במילים. אני מצייר את הדברים, עד כמה שאפי שר כמו שהם. לרוב בחוץ. אני מביא את הנוף אלי הביתה כמו צייד שמביא מזון. יש לי תיאובן לציור כזה — כמו לאוכל. אני אוהב את הציור שלי בצורה מטורפת. לא מולול בו כל זמן שהוא נמצא מולי. כשהוא בצד — אני שוכח אותו, ואז יכול לתת אותו. לשרוף אותו, או לצייר עליו מחדש.

● כאשר שבתי ארצה, באתי אל ספראי לחדש קשר ישן, ואז ראיתי להפתעתי את עשרות העבודות שמכרתי לו ערב נסיעתי לחוף-לארץ — ושנאתי אותן. שאלתי אותו אם הוא מוכן להחליף אותן עם עבודות שהבאתי מפאריס, והוא היה מוכן. כך שלמעשה, רוב הליטורגיא-סיות שהבאתי — עברו אלי תמורת העבודות הישנות. את העבודות הישנות לקחתי הביתה, שמת בחצר — ושרפתי. היתה לי הרגשה שניצרת פרשה של תקופת-בוסר כביכול, ההרגשה התבדתה, ועכשיו אני מחפש את שארית העבודות שלא שרפתי.

● היה ניתוק גמור בין התקופה שיצרתי בפאריס לעומת מה שמצאתי בארץ. שנייתי בתוכי את תדמיתי כצייר — ומה שחזרתי אליו היה הרבה יותר פשוט. מנור-תק מהאקדמיה, מהאשליה. יותר כרוך בשטה פתוח, נוף וחקים פשוטים. הבית שבו התגוררתי באותה תקופה, וגם עכשיו, נמצא בשיפולי אבו-טור. היה לי זמן בשפע. באבו-טור לא הסתובבו אנשים באותה תקופה — היא היתה הגבול. לא יכולתי לצאת לשטחים רחוקים יותר.

"ח"ל" של בן-שאול (1971)

המילה הנכונה היא שנתקעתי באיזור מסויים. שם ציירתי אותו הנוף בפסטל, אקוורל ועיפרון.

מביים לעצמי את הנוף תוך כדי עבודה

● בשלב מסויים חדל הנוף לעניין אותי. החוויה לצאת כל בוקר עם הברד או הנייר משכה אותי יותר מאשר הציור עצמו. הייתי עושה הפחתה של צבעים, מחליט שאני עוסק באותו בוקר עם אפור, אוקר, ירוק ולבן. מפתה מאוד לעבוד באיזור אבו-טור בצבע כחול — הצבע שאני אוהב. אבל אני נמנעת ממנו בכל-הכוח, וזה מה שהיה מחזיק את הציור. מצאתי, יותר מאוחר.

שארך קו, או גודל כתם — מסעיר אותי יותר מאשר מראה הנוף שממול. הייתי נמנע מלעשות יותר מאשר ציור אחד ליום. הייתי חוזר הביתה לקראת צהריים, יושב מול הציור עד הערב — ומחכה לבוקר.

● אחריכך עברתי לבדוק רישום-נוף. אנאטומיה. אני גדלתי בתוך הציור, ולכן, שלושת הנושאים הקלאסיים של הציור הם הנושא שלי: נוף, דומם ודמות. הם כוללים, לדעתי, את כל הוויית האדם + הריאקציה שלי נגד עצמי, וזה מה שמרכיב את האישיות שלי כצייר בעל-מלאכה. מצאתי שלתרגל אנאטומיה זה מצב אידיאלי בש-בילי, וחשוב מאוד לתירגולת שלי. אני לא חושב שה-פעילות שלי בתירגולת תיפסק אי-פעם. אני מרגיש שה-צרכים שלי משתנים. אם אני עוסק עכשיו באנאטומיה, אין זאת אומרת שאני יודע על זה עד הסוף. זה לא הציור שלי לדעת על בעיות העומק או ההצללה. יותר מעסיק אותי, כיום, מה שקוראים בשפת-האמנים אילומי-נציה (הארה). כיום אני מצייר דברים שאני זוכר ולא ממציא. אני זוכר מרכיבים מהציור שלי לשעבר. בחוץ, או בבית. אני לא רואה את הדברים — רק מנסה לזכור אותם. יש לי המון טעויות. אני מביים לעצמי תוך כדי עבודה. אני רואה את הציור, בפעם הראשונה, רק כשאני מתרחק מן הכן.

● אני מרגיש יותר ויותר שאני עושה פחות בתעסוקה ליד כן-הציור, וכשאני מתרחק — התוצאה מספקת אותי. ציור יש הרגשה של מינימליזם ושל כתב ציורי אישי מאד כך שאני מרגיש מנותק יותר ויותר מאמנות בארץ, ואין לי יותר אנאלוגיות ציוריות אצל חברים ציי-רים או ז'אנר ציורי ישראלי. כמורה לציור בבצלאל אני מבין אנשים צעירים שעוסקים בהתקפה על הציור דרך התלמידים שלי — אבל בדרך שלי, אני משוכנע שאסור להקפיץ אותם ישר אל תוך אוונגארד טכנולוגי של ימינו. מתוך כך אני מקפיד ללמד בין השאר את הדרך שלי, כאשר ההעדפה היא, אצל כל תלמידי, שימצא בתוכו את האדם שיכול להתמודד לבדו עם הבעיות האלה.

ספרים

הגבול הקסום

יצא המרצע מן ה"מושג"

במשך קרוב לשנה וחצי ראה אור בארץ פירסום בעל יומרות תרבותיות, שאינו בשר ואינו חלב, למרות מאמץ עורכיני לשמור על כשרות. הפירסום הופיע בעטיפת-כרום מהודרת, סדר מהורר, רשימת-משתתפים מהודרת וריקנות מהודרת.

הירחון מושג הוצא לאור עליידי, האגודה לקידום אמנות לעם — אגודה שאינה ידועה ברבים, והעלולה להטעות רבים — כאגודה שמטרתה הפצת ו-קידום תרבות לעם. משך שנה וחצי התנהלו מי "קידום אמנות לעם" ו"מושג" במנוחה, תוך שהם מתמסרים לקידום עצמם, החיקוי וההתבוללות, האי-מקוריות, היומרות וכל שאר ירקות, שכל קשר בינם לבין תרבות ישראלית לסוגיה מקרי בהחלט.

עורך מושג, אדם ברוך (עורך-הדין ברוך רוזנבלום) כתב, ב"קורא יקר" האחרון שלו, על יחסי "האגודה לקידום אמנות לעם" ומושג, שהאגודה: "נקטה בדרך-כלל מעורבות מתונה ודיסקרטית בעניינים של תוכן ושל כיוון הירחון". זוהי הגדרה מנומסת מאופקת למדי, שהיה בע ערך כלשהו אילו היתה, האגודה לקידום אמנות לעם, "אגודה עותומנית" של פורטים, שהתאגדה במטרה לקדם אמנות בארץ.

אלא שאגודה זו אינה גוף וולנטארי שטובת-הציבור לנגד עיניו, אלא מחלקת-בהסוואה של משרד-החינוך והתרבות. אגודה הממומנת על-ידי המועצה לתרבות-ולאמנות בהנהלתה של קומיסר-התרבות (ראה: בחטף) לאה פורת.

בעמוד הראשון של הגיליון האחרון של הירחון, יצא המרצע מן המושג, ומתברר כי "האגודה לקידום אמנות לעם" יש גם שם פרטי: "ד"ר יוסף מכמן-מלקמן, שמלבד היותו ספיד חרוץ, המופקד אישית על חלוקת כמאה מיליון לירות ישראליות — ובמילים אחרות, על מרבית מענקי התרבות הקיימים בישראל — כישרונו וסמכותו ל"מועצות מתונה ודיסקרטית בעניינים של תוכן ושל כיוון הירחון" אינם ברוורים כלל.

אישיותו של פקיד-התרבות מיספר 1 בישראל רבנוגית ביותר. בשנות ה-60, בתוקף תפקידו ה"תרבותי" בוועדה הבינמישרדית לייבוא אמנים זרים, הוא מנע את ביקור הביטס (ההיפופישות) בארץ. תפקיד תרבותי מכובד אחר, מילא מכמן-מלקמן כראש ה"ועדה למניעת הפצת סיפורת-תועבה", כאשר מנע הפצת ספרים שלא תאמו את טעמו "התרבותי". כמרכין הוא מילא —

וממלא מאז — כתציית-ריסר תפקידי "פקיד" דות תרבותית, תוך כדי "מעורבות מתונה ודיסקרטית בעניינים של תוכן ושל כיוון", כדיברי אדם ברוך.

למושג יועד, למעשה, תפקיד של שליטה

תרבותית מבוקרת על ההליכי-תרבות, תוך הצגת עשיות-תרבותיות, בפרופורציות ש-תלמונה צרכים פקידותיים מסויימים. וזאת, תוך התרת רצועה קלה ל"סשיות" מאופקות ומנומסות של אמנים, כפי ש-מתבטא הדבר ב"שער האחורי" של חוברת הניעלה. אלא שתפקידו העיקרי של מושג היה להכות את כיתבי-העת האחרים ה-מופקים בישראל, ובהפיקת כתבי-העת ה-ממשלתי הזה למנופול תרבותי.

בדומה לכל, מיפעל תרבות" אחר ש-הופק בידי לאה פורת וד"ר מכמן-מלקמן, איש מצרכני התרבות אינו מויל דימעה על סגירת מושג, וברור כי, האגודה לקידום אמנות לעם" לא תתיאש מנסיונותיה והמצא מן הסתם, אדם ברוך כישרונות" אחר, שימש קרדום בידיה.

השער האחורי של "מושג"

קרנות מיזבח התרבות

גילויידעת תתום עליידי מתכנים ומרצים באוניברסיטאות, המופנה אל הממונים על החינוך במדינה, חושף את אחת הצביעויות הגדולות ביותר של החברה הישראלית. שעה שמרבית המשק והכלכלה מופעלים כמכונות מתוצרת גרמניה, והנוף בכבישים אינו שונה הרי המשוררים הגרמנים יודאן וולפגאנג גתה, היינריך היינה ו-פרידריך שילר, עודם מוחרמים במערכת-החינוך. כתובים החותמים על הכרוז, בין השאר: "החרם על השפה הגרמנית ותרבותה הוא שעוריה ופגיעה בהשכלתו הכללית של הדור הצעיר..."

● במינחה שערך כתבי-העת עכשיו באולם החזן הירושלמי, קרא המחזאי יוסף מונדי לפטוריה של "לאה פורת המשמשת, לדבריו, כ"שרת-התרבות" של ישראל מבלי שהוכשרה, או נבחרה לכך. מונדי הוסיף וקבע, כי פורת, "ממנה פקידים הנאחזים בתיאטרון כבקרנות מיזבח התרבות". גם למת החזן המארת לא נמלטה משוט האשמות המחזאי, שקבע כי "את יללתי-התן של להקת החזן יש לשלוח למידבור, יהודה" ● אגב, הצגת אידיוט לרוסטיובסקי בעיבוד אילן ריזן (השולט חוה 2048), מסתברת כאילוולת תיאטרונית כלכלית ויומרנית שאין דומה לה. שימיעון פינקל, מנהל-האמנות של העשבר של הבימה, כותב כסיפרו בשולי ט"ו הכל על עיבוד אחר ל-אידיוט שאותו הכין אנדריו ברק, ותורגם לעברית בידי יוסף אלזני. לטענת פינקל "נדחתה הצגה על-ידי הנהלת חברי-האמנים מטעמים, תקציביים". זו הסיבה שבאחרונה מכונה להקת החזן בין שוחרי-התיאטרון בירושלים בשם "האנטרון הלאומי".

לא ברור מדוע משרד-החינוך והתרבות, המכלכל ומסבסד תיאטרון ממשלתי לנוער, אינו מעבר, ומעלה על קרשיו סיפור מעולה זה, שפורסם — קודם הופעתו כספר — בהמשכים בהארץ שלנו.

בחטף

הגילויידעת תתום עליידי מתכנים ומרצים באוניברסיטאות, המופנה אל הממונים על החינוך במדינה, חושף את אחת הצביעויות הגדולות ביותר של החברה הישראלית. שעה שמרבית המשק והכלכלה מופעלים כמכונות מתוצרת גרמניה, והנוף בכבישים אינו שונה הרי המשוררים הגרמנים יודאן וולפגאנג גתה, היינריך היינה ו-פרידריך שילר, עודם מוחרמים במערכת-החינוך. כתובים החותמים על הכרוז, בין השאר: "החרם על השפה הגרמנית ותרבותה הוא שעוריה ופגיעה בהשכלתו הכללית של הדור הצעיר..."

